

ורח, ומה "מושך" את הכלב לאכול את קאו? אין זאת כי אם – ההרגל! את ה"חתיכה" הזו כבר אכל, הוא רגיל בה. וכן בנמשל, לדיבורים כאלו הוא רגיל – מלהג, מקשקש בלשונו, בלי טעם בלי ריח; ההרגל נעשה טבע.

i. לא נוכל לסיים פרק זה במאמר בלי להתייחס אל התרופה למחלה זו. איך באמת מתחרטים על שעברנו "היתר"?

אין עצה ואין תבונה כי אם ללמוד מוסר ולהתבונן עד כמה אסורה וחמורה היא העולה אשר נעשתה לנו כהיתר.

המחשה חריפה בדורנו ל"כסיל שונה באולתו" הוא עישון הסיגריות, ובפרט – ביום טוב.

יודע אני שמה שאכתוב בענין זה יצער, אף ירגיז, מעט אנשים – ומהם יקרים ואהובים – ש"נתפסו" לעישון כאשר עדיין לא נודעה כסילותו. מודע אני למאמר רבותינו "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו", ואכן אין אני דן את המעשנים. רצוני עז להציל מרדת שחת את אלו שעדיין לא כרעו לבעל הזה, ומוכן אני לשלם את המחיר של הלגלוג בעיני אלו שאהבת ריח הסיגריות וקטורת עשן יסנוורו את עיניהם לחשוד אותי במה שאין בי, ולזלזל במאמר, בספר ובמחברו. לא נכתב ספר זה רק כדי להשביע בצחצחות את נפש המתעניינים באגדה, אלא גם, ובעיקר, כדי לרומם ולעורר לעבודת "קדוש ונורא שמו" יתברך ויתעלה. ואם יביאו הדברים הבאים תועלת אף למקצת צעירים – והיה זה שכרי. [אגב, מפני שהדברים נכתבו לצעירים הם נכתבו בסגנון קליל.]

אילו היו שומעים לי הייתי מבקש שכל מי שכבר מעשן לא ימשיך לקרוא מכאן ואילך, כי ה"נגיעות" תגרומנה לצער, לכעס ולזלזול. גם אין תקוה כמעט שק"נ טעמים לטמא את השרץ, ישכנעו יותר מן הטעם האחד של הסיגריה שאת טעמה כבר הרגישו.

אין אני מתכוון לפרט את הנזקים הגופניים של העישון. אין צריך להיות רופא כדי להבחין בריאותיו הגדושות של המעשן; השיעולים התכופים, צפצופי הסימפונות, הנשימות התכופות-הקצרות אחרי כל קומת מדרגות – אינם מותירים ספק שהעשן היוצא מפיו של המעשן אינו רק עשן הסיגריה אלא גם עשן ריאותיו הנפלט דרך הצינור היוצא מפיו. אני רוצה להתייחס אל הנזקים הנפשיים, וגם אליהם לא השכלתי להביט כפסיכולוג, אלא כאיש חינוך המשוחח הרבה עם צעירים, ומהם מעשנים.

אחת אקדים ואומר, הדברים נכתבו בקיצוניות והם מתארים את אלו שקשורים ותפוסים בעישון בכל לבבם נפשם ומאודם, אך כל מי שמח לו בקדקודו ישכיל מהם לפחוד ולרחוק מהתחלה שסופה מי ישורנו.

הרי כמה תופעות לוואי לעישון:

קבצנות: הסיגריות יקרות. ומכיון שהמתחיל לעשן בגיל הטפש-עשרה עושה זאת מתוך תאוה לגאווה, הוא "עולה" מהר מאד לסיגריות יוקרתיות שעולות כפליים. לרוב הבחורים אין מהיכן לממן את ה"לוקסוס" הזה. ההורים אינם יכולים, בדרך כלל, להרשות לעצמם בזבוז כזה; ובפרט כשמצפונם אוסר עליהם להרוס את בריאות בנם. מיעוט שבמיעוט בין מעשני סם הסיגריות נגרר עד לפשע כדי לממן את תאוותו. לווה ואינו מחזיר ו"בינתיים" – כמובן, גובה עבור "מוסד" וקובע בעצמו את אחוזיו, וכד'. היותר הגונים נהיים שנורר'ס. "יש לך סיגריה?", "יש לך סיגריה?". וכאשר אצל חברים כבר לא נעים לבקש והם גם עלולים לבקש בחזרה) אזי מקבצים אצל זרים. בתחילה מתביישים, אבל אי הנעימות מתקזזת על ידי נעימות הסיגריה שכל כך תאבים אליה; מה גם שאי-הנעימות מתפוגגת מהר, כעשן הסיגריה העולה בעקבותיה.

שקרנות: המעשן המכבד את עצמו אינו מסתפק בקיבוץ נדחים מקופסאות חבריו. חלק מן ה"נכבדות" שהוא מבקש להראות בשאיפותיו העמוקות ונשיפותיו המרשימות הוא שהוא כבר "גדול", ולאיש גדול יש כסף והוא יכול להרשות לעצמו להתענג על מותרות. על כן הוא קונה סיגריות, אם לא במזומן אז "על החשבון". ומתוך שכספו מוגבל ותאוותו אינה מוגבלת, הוא חייב לשמור על רכושו בכל מחיר, גם במחיר המידה של "אמת". כאשר הוא נשאל (ומתבקש) את אותה שאלה שהוא שואל פעמים רבות את זולתו: "יש לך סיגריה?" הוא פולט אוטומטית: "נגמר לי", "אני בעצמי מחפש" וכד' – אף שקופסתו חצי מלאה. בתחילה עוד התלמדן עם עצמו, ניסה למעט בשקר – "זה נקרא שנגמר לי", וכי צריך לראות בעיניים את הקופסא ריקה, הלא יודע אני עכשיו שמחר כבר לא יהיו לי סיגריות, אם כן "נגמר לי מעכשיו ולאחר ל'". גם ההיתר לשנות מן האמת מפני דרכי שלום שייך כאן, כדי שלא יריב ויכעס על זה שביקש ממנו את הסיגריה. במשך הזמן כבר נהיה יותר קל, המצפון מפסיק להציק; שפתיו נכנסו להילוך אוטומטי ולבו בל עמו.

כפיות טובה: הרבה פעמים מתקמץ המעשן מלוותר למי שוותר עבורו על של עצמו, ומכיון שהוא מודע לכך – הוא משתרש בכפיות טובה. כאשר הוא יודע שהוריו המסורים

לו כל-כך היו עצובים מאד אילו ידעו שבנם-מחמדס נתפס לסרטן העישון – ואעפ"כ הוא מעשן – הרי זאת כפיות טובה כפול שמונה ונוסף על גניבת הדעת וניצול לא הוגן של דמי הכיס – זה ראוי היה להכתב בסעיף הקודם).

1234567 ת"ח

נחיתות: הכל יודעים שבתחילת דרכם של מעשנים אין טעם הסיגריה ערב לפיהם כטעם צפיחית בדבש. יש מהם שאילו היה יכול היה מעדיף, בימים הראשונים, לתקוע עפרון לתוך פיו; לפחות לא היה מסתחרר ומשתעל. גם הריח לא תמיד ערב לנחיריו, אבל בשביל להיות "חשוב" צריך לשלם – והוא משלם. בסופה של ההתחלה הוא מתרגל, מפסיק לסבול, ומדמיין שהוא כבר נהנה ואף נהנה מאד – מן הסיגריות. תקופת ההתחלה עוברת, ובמשך הזמן – רוצה או לא רוצה – תופס המעשן את תמונת המצב נכונה. הוא מבחין שאין הנאתו מן הסיגריה אמיתית יותר משל זה שהתרגל לכסוס את צפורניו – למשל. כזה כן זה נשתעבדו לרעב מלאכותי על ידי ההרגל והם נהנים להשביעו, אעפ"י שעל ידי השובע הזה ירעבו שבעתיים. [אלי נכון יותר לדמות את המעשן למי שמגרד בעקיצה, שהגירוד הזה מרגיעו אמנם לרגע אבל על ידו תתנפח העקיצה ותגדל כפליים. לא נורא, הרי אפשר לגרד שוב.] התאווה המושלת במעשן תוך כדי ידיעה שאין בה ממש הופכת אותו ל"סמרטוט", ומכיון שהוא מודע לכך שאינו מסוגל (וכביכול) להתמודד עם תאווה שאין בה ממש, הוא נהיה בעל דימוי עצמי נמוך השולל ממנו כל התקדמות אנושית ודתית. צריך להבין: אי אפשר כמעט להתקדם בעבודת ה' אם לא על ידי קבלות אישיות. האבן עזרא כותב על הפסוק "ודובר אמת בלבבו" – "זה כל האדם!" כי אכן זה כל האדם: מחליט, מקבל על עצמו, מבצע – וכך הוא מתעלה ממדרגה למדרגה; וחוזר חלילה. ומי שפיתח תבוסנות ואינו מקבל על עצמו שום דבר מחשש שלא יעמוד בדיבורו, או מי שנופל שוב ושוב עד שמשמעות קבלתו שלא לעשן מחר היא רק כדי לאפשר לעצמו היום לעשן כפליים (שהרי מחר לא יעשן) לא יוכל להגיע לשום הישג בשום שטח שהוא. אחד המעשנים אמר פעם שאין לו שום בעיה להפסיק לעשן, מתי שירצה יפסיק, והא ראייה – שכבר הפסיק עשר פעמים; אישיות חזקה.

אנוכיות: פעמים כה רבות פוגשים מעשן שכל כך מבין את עצמו, עד כמה קשה לו להמנע מן העישון במקום ציבורי, עד שהוא ממורמר על הקהל בו הוא נמצא – שאינו מוותר – והוא מרשה לעצמו לעשן למרות חוקי העזר העירוניים והשלטים המודיעים עליהם; כופין על מידת סדום. אם המעשן מוכן להזיק את בריאותו והוא מעשן למרות כל הכתוב במאמר זה עד כאן, לא יכול גם הציבור להתחשב בצורך הזה! "ככה זה כאשר לא לומדים מוסר" – הוא אומר לעצמו – ומצית סיגריה. כאשר מעירים לו לפעמים על הסבל

שהוא גורם סביבותיו הוא פוסק לעצמו: "עם עקש – תתעקש", ונשאר בשלו. בעיני ראיתי
 כזאת לא פעם.

חברת רעה: המעשנים המתחשבים בציבור פורשים לקרן-זוית שהיא תמיד מחוץ
 למחנה הקדושה. ועל מה משוחחים שם בדרך-כלל עומדי-הקרנות שהמשותף שביניהם
 ברגע זה אינו כי אם אי יכולתם להשאר בבית הכנסת? על מה ששווה לכל נפש – על
 המחלוקת הנוראה או על המתרחש בפוליטיקה. אחרי הכל, זו הזדמנות, בתוך בית המדרש
 – פה לא תהא קאי (נוטריקון של פוליטיקה). כינוס צדיקים אין מקומו בפרוזדורים, וכל
 מי שמבין את משמעותה של השפעה חברתית רעה ימצא לנחוץ לפזר את ההתקהלויות
 הללו.

אי שקט: מאן דהו אמר שהסיגריה היא ה"מוצץ" של ילדים גדולים. הוא אינו צודק,
 המוצץ מרגיע את התינוק, ואילו הסיגריה מורטת את עצביו של המעשן הרבה יותר
 משהיא מרגיעה אותו. אין "נודניק" יותר ממנה.

זה נראה בערך כך:

נו, סיגריה.

לא עכשיו.

אולי בכל זאת?

לא עכשיו!

מדוע לא?

הרגע עשנת, לא כן?!

לא נכון.

מה לא נכון?

זה היה מזמן.

אוף נודניק, תן ללמוד.

תן סיגריה וקח ללמוד.

עוד מעט.

לא, עכשיו!

טוב, אבל זו האחרונה להבוקר.

ואחרי כחצי שעה, פחות או יותר, חוזר המחזה על עצמו, וחוזר חלילה; נס שלפעמים נגמרת הקופסא.

תלויות: די להזכר בכמה מקטירי קטורת הסמים כדי לפחוד מן קברות התאוה שבעישון. שמעתי על מי מהם שממלא בקבוקי עשן מערב שבת כדי שיהיה לו מה לשאוף בשבת; מקיים בזה "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו", כדאי שיאמר: "לשם שבת קדש". הכרתי מי שבליל שבת חורפית הולך לישון מיד אחר סעודת שבת כדי לא לרעוב לסיגריה; למצוקה שתוך כדי שינה יש פתרון – חולמים על סיגריות תוצרת חוץ. ידעתי מי שיורד לפעמים בחצות לילה, עת החנויות סגורות, ללסטם את הבריות שתיים שלוש סיגריות; אחת לא תשקיט את המייתו. אם "חברמן" הוא, לא יזדקק לחסדי הבריות, אלא יקח "מונית" לעיר ללא הפסקה בה ניתן להשיג את סם-החיים גם בשעות הקטנות של הלילה וכמובן שהוא ישמור את עיניו בעיר הפרוצה הזאת).

כדאי להזכיר שכל אלו לא נולדו עם סיגריה בפה. הם גם לא עישנו בצעירותם כי אם, שתיים, שלוש, ארבע, חמש, שש, שבע, שמונה וכו' – בקושי. הם אינם מבינים איך נהיו פתאום תלויים כל כך. לא מעשן, לא מעשן, ופתאום אינו יכול להפסיק! מכאן ולהבא נהיה מעשן למפרע.

השטתות: בנוברדהוק היו מספרים על שיכור שניסה להציל את עצמו מן השכרות על ידי קבלה שלא ישתה לבדו, כי אם בחברת מישהו, כך יוצרך להמנע מן השתיה הארוכה בכל אותם זמנים בהם הוא נמצא לבד. לילה אחד, ושיכורנו להוט אחר היין, אבל אין בנמצא מי שילגום אתו כוסית. הוא מחכה שעה ושעתיים, נשרף לאטו באש התאוה אך מחזיק מעמד, כי מלה זו מלה והחלטה זו החלטה. בינתיים הוא מוזג שתי כוסות, אחת לעצמו ואחת לבן זוגו העתידי. בלעדיו הרי לא ישתה, אלא שהוא מעדיף למזוג כבר עכשיו כדי שלא יצטרך לחכות "כדי מזיגת הכוס" אחר שנתענה כל כך עד בואו. תוך כדי שהוא חולם חלומות על אורח שבא לבקרו בחצי הלילה, חוצה זבוב טורדני את חלל החדר, עג עוגות וחג סביבות, ותוך כדי זמזום נתקע לפתע בכוס היין. ידידנו השיכור לא התבלבל, עדיין איננו שיכור, נטל מיד את הכוס השניה ובירך "בורא פרי הגפן". "יש להניח שהזבוב הספיק לטעום משהו בטרם טבע" – אמר לעצמו – "אינני שותה לבד".

ספר חסידים

^{למנוחה} יזכרו המעשנים איך עשו צחוק מעצמם לעשן את הסיגריה שאחרי האחרונה. רק אחת אחרי האחת! ושוב אחת, וגם הפעם רק אחת. ולעשן אחת זה בכלל לא נקרא לעשן. גם כשמעשנים עשר סיגריות אינן מצטרפות למנין, כי "כתותי מיכתת שעורא", וכל אחת לחודא קיימא. חשבת פעם, מדוע נטרפת עליהם דעתן של עמי הארץ בעת זקנתן? כי כמוהו כברזל אשר מכופפים אותו פעם לכאן ופעם לשם, וחוזר חלילה, עד שהוא נשבר. מי שמשטה בדעתו כפי חשקו, והוא תמיד צודק עם סיגריה בפה, מטריף את דעתו. ידע לו, עם הדעת המשובשת הזאת ילמד אח"כ תוס' ור' חיים! [עם סיגריה בפה, כי איך אפשר להבין תוס' בלי סיגריה.]

אם מישהו מדמה שאני מגזים בהערכתו עד כמה משתטים המעשנים הקיצוניים ישא עיניו ויראה כמה לבושי מדי בני-תורה מעיזים לעשן סיגריה בפרהסיא בעצם יום-הדין של ראש-השנה. ספרי חיים וספרי מתים פתוחים, וכל הפוסקים ולאו דוקא, המעשן יצליח תמיד למצוא אילן גדול ולהתלות בו – תרתי משמע! אוסרים באיסור תורה, כהיום הזה, לעשן ביום-טוב, אך נחשבו כולם כקליפת-השום בפני אותם מעשנים ה"חולקים" על פסקיהם בהבל פיהם, דייקא. אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה.

ואני חוזר ומתנצל, כוונתי לשמים, להועיל ולא ללגלג, לעזור ולא לבזות. אין אני דן איש, ומי יודע אילו טעמתי אני מן ה"סם" הזה אם הייתי עומד בפיתויי. אחת שאלתי אותה אבקש מכל אלו שעדיין לא שקעו בפח הסיגריות ולא נלכדו בפחת העישון, יתייעצו נא עם מעשן ותיק אם יש אמת במאמר זה. ישאלו את פיו אם כדאי אם לא כדאי לעלות על מסלול ה"תאוה-גאוה-דאבה". ואם אכן הצדק עמי יואילו נא לפרוש, מיד, אפילו מ"חתן-ציגארעט".

כל כך חמור בעיני הנושא הזה עד שדברתי עליו בישיבתנו הק' "אור-ישראל" בליל ראש-השנה.

מאמר ס"ז

שלא יתקן מבחוץ ויכניס כדרך הצדוקין

מתניתין יומא י"ח: – "מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה והעלוהו לעליית בית אבטינס והשביעוהו, ונפטרו והלכו להם, ואמרו לו: אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית-דין ואתה